JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Mäkinen, Katja; Salo, Miika

Title: Tutkimusleikkaukset ovat lyhytnäköistä politiikkaa

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © 2021 Valtiotieteellinen yhdistys

Rights: In Copyright

Rights url: http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en

Please cite the original version:

Mäkinen, K., & Salo, M. (2021). Tutkimusleikkaukset ovat lyhytnäköistä politiikkaa. Politiikka, 63(3), 229-232. https://doi.org/10.37452/politiikka.111101

Tutkimusleikkaukset ovat lyhytnäköistä politiikkaa

KATJA MÄKINEN
MIIKA SALO

Tänäkin syksynä koronaepidemia vaikuttaa opintojen aloitukseen yliopistoissa. Suuri osa opinnoista on edelleen etäopintoina. Vaikka tilanne on rokotekattavuuden nousun ansiosta aikaisempaa rauhallisempi, liittyy koronaan vielä epävarmuustekijöitä, kuten mahdolliset uudet virusmuunnokset ja nuorten toistaiseksi riittämätön rokotuskattavuus.

Koronatilanne ei ole ainoa yliopistojen elämään vaikuttava ajankohtainen tekijä. Valtiovarainministeriö (2021) ehdotti elokuussa tutkimusrahoituksen leikkaamista ensi vuotena 51 miljoonalla eurolla. Leikkaukset tulisivat toukokuussa esitetyn, vuodesta 2023 eteenpäin toimeenpantavan 35 miljoonan euron leikkauksen päälle. Tieteentekijöiden, Professoriliiton ja useiden muiden järjestöjen yhteisessä kannanotossa leikkausten toteutumista pidetään Suomen tieteen alasajona (Tieteentekijät 25.8.2021). Ehdotetut leikkaukset ovat selkeässä ristiriidassa hallitusohjelman kanssa, jossa tavoitellaan tutkimus-, kehitys- ja innovaatiomenojen korottamista ja korkeakoulutettujen määrän nostamista (Valtioneuvosto 2019). Aikaisempien hallitusten leikkauslinjan jatkuminen horjuttaa luottamusta tiedepolitiikkaan.

Toteutuessaan leikkaukset tarkoittaisivat mittavaa vähennystä yliopistojen tutkimusrahoitukseen. Niillä voi olla myös laajempia vaikutuksia yliopistojen tulevaisuuteen ja tutkijantyön houkuttelevuuteen. Nuoret tutkijat kokevat jo valmiiksi näköalattomuutta ja epävarmuutta oman uransa suhteen. Tieteentekijöiden tuore selvitys (2021) osoittaa, että noin 70 prosenttia nuorista tutkijoista oli vähintään jokseenkin huolestunut työuraansa liittyvästä epävarmuudesta. Noin puolet oli harkinnut alanvaihtoa edellisen vuoden aikana. Keskeisempiä huolenaiheita olivat alhainen ansiotaso, rahoituksen epävarmuus sekä pätkätyöt. (Ks. Tieteentekijät 2021, 25, 28 ja 39; myös Kokkonen ym. 2017.)

Leikkaukset kohdistuisivat käytännössä myös opetukseen, koska korkeakoulutus perustuu tutkimukseen. Muillakaan koulutusasteilla oppiminen ei voi pohjautua vanhentuneeseen tietoon, vaan koko korkeatasoisuudestaan kuulu Suomen koulutusjärjestelmä on rakennettu laadukkaan tutkimuksen varaan. Tutkimustieto mahdollistaa osaavan työvoiman kouluttamisen ja rakentaa sivistystä. Tutkimusrahoituksen väheneminen puolestaan heikentää kilpailukykyä ja innovaatioita. Tutkimus vahvistaa tietopohjaa monella alalla ja tukee siten asiantuntija- ja viranomaistehtäviä. Muuttuvan maailman viheliäisiä ongelmia ei ratkaista ilman jatkuvasti kumuloituvaa tieteellistä tietoa. Tutkittua tietoa tarvitaan myös julkisen keskustelun ja päätöksenteon pohjaksi.

* * *

Julkisen keskustelun keskeinen toimija ja areena on myös uutismedia, jota tarkastellaan *Politiikan* vuoden kolmannen numeron ensimmäisessä artikkelissa ”Uutisvuon hallitsija. Uutismedia kiky-kamppailussa 2015–2016”. Olli Seuri, Riikka Era, Anu Koivunen, Maciej Janicki, Pihla Toivanen, Julius Hokkanen ja Eetu Mäkelä selvittävät, miten eri toimijat pääsivät ääneen journalistisessa mediassa kilpailukykysopimusta koskevassa kamppailussa 2015–2016. Journalistista

Politiikka 63:3, s. 229–232, 2021
https://doi.org/10.37452/politiikka.111101

mediaa tarkastellaan artikkelissa uutisvuon hallitsijana, jolla on valtaa rytmittää merkitysten virtaa. Artikkelin mukaan uutisointi oli työmarkkinakontekstissa hyvin perinteistä. Hallitus ja ammattiyhdistysliike olivat kiky-uutisoinnissa päätoimijoita; työnantajajärjestöt, oppositio ja erilaiset asiantuntijat ja muut kommentaattorit sitä vastoin sivutoimijoita. Kansalaiset eivät päässeet ääneen juuri ollenkaan. Toimittajat siis antoivat äänen neuvottelujen keskeisille toimijoille pikemminkin kuin niille, joita päätökset ensisijaisesti koskevat. Journalistinen media näyttäytyy siten keskeisenä politiikan näyttämönä, joka kokoaa yhteen institutionaaliset valtapelurit. Mediaa pidetään demokratian kannalta tärkeänä instituutiona juuri siksi, että se tarjoaa areenan julkiselle keskustelulle ja eri toimijoiden dialogille. Artikkelin analyysin perusteella uutismedian kykyä tähän voidaan kuitenkin kyseenalaistaa. Sen mukaan yhtä toimijaa lainaavat jutut olivat useampia toimijoita lainaavia juttuja yleisempiä. Lisäksi eri lähteiden ja toimijoiden välille luotiin pikemminkin näennäistä dialogia kuin vivahteikasta vuorovaikutusta.

Numeron toinen artikkeli ”Avautuva valtaeliitti. Naisten rekrytoituminen eliitteihin vuosina 1991–2021” kartoittaa suomalaisen eliitin avoimuutta ja sukupuolten välistä mahdollisuuksien tasa-arvoa kolmella vuosikymmenellä. Artikkelissaan Ilkka Ruostetsaari tarkastelee vallan jakautumista naisten ja miesten välillä politiikan, hallinnon, elinkeinoelämän, järjestöjen, median, tieteen ja kulttuurin alalla. Tarkastelu osoittaa, että naisten osuus kaikissa eliittiryhmissä yhteensä on kasvanut kolminkertaiseksi 12 prosentista 35 prosenttiin. Tuloksien pohjoismainen vertailu näyttää, että naisilla on kaikissa Pohjoismaissa eliittiasemia eniten politiikassa ja kulttuurissa ja vähiten elinkeinoelämässä. Suomessa naisten osuus elinkeinoelämän eliitissä on kasvanut hitaammin kuin muissa eliittiryhmissä ja on matalampi kuin Islannissa ja Norjassa. Eliittiasemien kasautuminen on yleisintä politiikan ja elinkeinoelämän sektoreilla, ja eliittiasemia kasautuu miehille selvästi enemmän kuin naisille. Analyysin perusteella voidaan kuitenkin nähdä, että eliittiasemien kasautuminen on hieman vähentynyt. Tutkimustulokset antavat viitteitä siitä, että eliitit ovat muuttumassa avoimemmiksi ja eliittirakenne on fragmentoitumassa.

Kolmannessa artikkelissa ”’Meillä ei ole politiikkaa valtionavustuksissa!’ Virkakunnan valta kulttuurihallinnon valtionavustusjärjestelmässä” käsitellään kulttuurihallinnonvirkakunnan valtaa opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustuspolitiikassa. Olli Jakonen ja Sakarias Sokka tarkastelevat viranhaltijoiden vallankäyttöä sekä keskinäisenä kamppailuna että suhteena poliittiseen päätöksentekoon ja avustuksia hakeviin järjestöihin. Nykyinen kulttuuripolitiikan ohjausjärjestelmä sisältää toimintatapoja erilaista julkishallinnon paradigmoista. Valtionavustustoiminta ja siihen kytkeytyvä ohjaus ei ole suoraviivainen prosessi vaan jatkuvaa, syklistä poliittista toimintaa, joka kytkeytyy erilaisiin julkishallinnon vaiheisiin ja tavoitteisiin. Valtasuhteet eivät ole yksisuuntaisia, vaan esimerkiksi kansalaisyhteiskunta vaikuttaa hallinnon ratkaisuihin. Kulttuurihallinnon viranhaltijoiden haastattelut osoittavat, että yksittäiset viranhaltijat pystyvät vaikuttamaan kulttuuripoliittisen järjestelmän toimintaan useilla tavoilla aina strategisesta suunnittelusta ja politiikan valmisteluvaiheesta arviointiohjaukseen asti.

Pauli Huotari ja Teppo Eskelinen tarkastelevat katsausartikkelissaan *ennalta määrätyn episteemiseksi kulttuuriksi* nimeämäänsä ilmiötä. Episteeminen kulttuuri eli tavat tuottaa ja oikeuttaa tietoa on tarkkarajaisuuden puutteen vuoksi haastava tutkimuskohde, mutta kirjoittajat katsovat, että on tarpeen tunnistaa *ideaalityyppisiä* episteemisiä kulttuureja ja niiden vaikutuksia. Episteeminen kulttuuri vaikuttaa politiikan ja hallinnon välisiin suhteisiin ja poliittiseen liikkumatilaan. Nykyaikaisessa hallinnoinnissa politiikkaa usein häivytetään ja poliittisia ongelmia

esitetään hallinnollisina tai teknisluonteisina ongelmina. Tieto ja asiantuntijuus toimivat usein tällaisen epäpolitisoivan ja hallintoa korostavan vallan oikeuttajina ja vahvistajina. Ennalta määrätyn episteemisessä kulttuurissa hallitseva tieto menneestä rajoittaa teoreettisesti tulevia mahdollisuuksia ja vapautta tehdä jotain toisin ja aloittaa uutta. Potentiaalisen muutoksen tilan pienentyessä kaventuvat myös demokraattisen päätöksenteon mahdollisuudet. Politiikan tutkimuksessa tulisikin kirjoittajien mukaan tavoitella myös emansipatorista episteemistä kulttuuria ideaalityyppinä, joka laajentaa tietokäsitystä välittömästä empiriasta kohti ymmärrystä siitä, että yhteiskunnallinen todellisuus voisi olla ratkaisevasti nykyisestä poikkeava.

Tässä numerossa julkaistaan myös kaksi *lectio praecursoriaa* eli tohtorin väitöstilaisuudessa pidettyä yleistajuista puhetta. Sakari Lähdemäen väitöskirjaan perustuvassa lektiossa keskustellaan tuottavuuden tutkimisesta eri näkökulmista ja eri menetelmin. Taloustieteessä tuottavuus, jota usein esitetään väestömäärään suhteutettuna bruttokansantuotteena, on keskeisimpiä tutkimusaiheita ja merkittävimpiä yhteiskuntien elintasoa määrittäviä tekijöitä. Länsimaissa hiipunut tuottavuuden kasvu on lisännyt kiinnostusta pitkän aikavälin tuottavuuskasvun tutkimukseen ja siihen, millaiset poliittiset päätökset voisivat tukea tuottavuuden kasvua. Lähdemäen väitöskirjan artikkelien mukaan köyhien ja rikkaiden maiden väliset tuottavuuserot ovat alkaneet supistua. Kehityksen jatkuminen samanlaisena oletettavasti nostaisi elintasoa myös köyhemmissä maissa. Maantiede ei juuri selitä eroja maiden tuottavuudessa, mutta voi kuitenkin muokata tuottavuuden taustalla olevaa taloudellista rakennetta. Lisäksi maantieteelliset tekijät saattavat selittää osittain sitä, miksi kehittyneidenkin maiden välillä on tuottavuuseroja.

Josefina Sipisen väitöskirjaan pohjautuva lektio käsittelee maahanmuuttajataustaisten rekrytoitumista kuntavaaliehdokkaiksi Suomessa. Maasta- ja maahanmuuttajien poliittisen kiinnittymisen tutkimus on alitutkittu alue myös kansainvälisesti, vaikka Sipisen mukaan kyky vaikuttaa poliittisiin prosesseihin ja seurata yhteiskunnallisia asioita uudessa kotimaassa edistää maahan muuttaneiden kokonaisvaltaista kotoutumista, osallisuutta ja kuulumisen kokemusta. Toimivan demokratian näkökulmasta mahdollisimman monien väestöryhmien äänien ja näkökulmien tulee olla edustettuna päätöksenteossa, eikä mikään ryhmä saa jäädä poliittiseen paitsioon. Tutkimusten mukaan tätä edesauttavat monista eri taustoista tulevat päättäjät, mutta perinteisesti etniset vähemmistöt, naiset ja nuoret ovat olleet aliedustettuina yhteiskunnallisen vallan käyttäjien joukossa. Vaikka Suomen poliittinen järjestelmä takaa ulkomaalaistaustaisille verrattain hyvät mahdollisuudet poliittiseen osallistumiseen kuntatasolla, etnisiin ja maahanmuuttotaustaisiin vähemmistöihin kuuluvien äänestysaktiivisuus sekä edustus ehdokaslistoilla ja kunnanvaltuustoissa on yhä hyvin alhainen suhteessa heidän osuuteensa äänioikeutetuista. Eri ryhmien poliittiset osallistumismahdollisuudet, osallistumisaktiivisuus ja edustuksen taso vaihtelevat muun muassa taustamaan, Suomeen muuton syiden, sosiaalisten verkostojen ja tiedollisten resurssien perusteella. Vaikutusta on myös sillä, kuinka vastaanottavaisia suomalainen yhteiskunta ja poliittinen järjestelmä ovat eri ryhmien kohdalla.

Numeron ensimmäisessä kirja-arviossa Vesa Oittinen arvioi Staffan Himmelroosin ja Kim Strandbergin toimittaman kirjan *Ur majoritetens perspektiv. Opinioner om det svenska i Finland* (SLS 2020). Kirja pohjautuu laajaan haastattelututkimukseen, jossa selvitettiin suomenkielisten asenteita ruotsin kieltä kohtaan. Ruotsin kielen aseman kannatus on tutkimuksen mukaan heikentynyt, mutta suomenkielisten näkemykset ruotsin kielen asemasta ovat yleisesti varsin myönteisiä, eikä siirtymistä yksikieliseen Suomeen ole näkyvissä. Eri puolueiden kannattajista

vain perussuomalaiset olivat valtaosin eri mieltä siitä, että ruotsin kieli esittäisi olennaista osaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Oittisen mukaan yksikielisyys voisi etäännyttää suomalaisia sekä omista historiallisista juuristaan että muista Pohjoismaista.

Mira Söderman arvioi yhdysvaltalaisesta jalkapalloilijasta Megan Rapinoesta kertovan kirjan *Yksi elämä. Megan Rapinoen tarina* (WSOY 2021). Södermanin mukaan teos *osoittaa* ontoiksi vaatimukset jalkapallon ja politiikan sekä laajemmin urheilun ja politiikan erottamisesta. Kirjassa käsitellään niin vähemmistöjen oikeuksia, rasismia kuin tasa-arvokysymyksiäkin. Yleisesti jalkapalloilijat eivät tulkitse toimintaansa yhtä selvästi poliittisena kuin Rapinoe, mutta kirja havainnollistaa konkreettisesti uusia, ei-perinteisiä poliittisen toiminnan muotoja ja osoittaa että jalkapallossa kehittyneestä ”pelisilmästä” voi olla hyötyä myös poliittisesti.

* * *

Valtio-oppi yliopistollisena tieteenalana Suomessa täyttää tänä vuonna 100 vuotta. Juhlavuoden kunniaksi *Politiikka*-lehti järjestää verkkotapahtumana juhlaillan ”Valtio-opin vuosikymmenet – Tarinoita kuvien takaa” torstaina 14.10.2021 kello 18.00 alkaen. Eri sukupolvien politologeja yhdistävässä illassa jaetaan kuvien kera lyhyitä muisteloita ja tarinoidaan valtio-opin tutkimisesta, opettamisesta ja opiskelusta eri yliopistoissa. Tervetuloa mukaan sankoin joukoin! Ilmoittautuminen kannattaa hoitaa saman tien täältä https://link.webropol.com/ep/politiikka.

LÄHTEET

Brockes, Emma ja Rapinoe, Megan. 2021. *Yksi elämä. Megan Rapinoen tarina*. Suom. Tero Valkonen. Helsinki: WSOY.

Himmelroos, Staffan ja Strandberg, Kim (toim.). 2020. *Ur majoritetens perspektiv. Opinioner om det svenska i Finland*. Helsingfors–Vasa: Svenska litteratursällskapet i Finland.

Lähdemäki, Sakari. 2021. *Essays on Economic Productivity*. Akateeminen väitöskirja. Turku: Turun yliopisto.

Kokkonen, Tommi, Harjumaa, Tiina, Salonen, Anna Sofia ja työryhmä. 2017. *Hullun hommaa? Tieteentekijöiden liiton kysely nuorille tutkijoille 2017*. Helsinki: Tieteentekijöiden liitto.

Sipinen, Josefina. 2021. *Recruitment of Immigrant-origin Candidates in Finnish Municipal Elections*. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.

Tieteentekijät. 2021. *Uravaihtoehtojen risteyksessä. Tieteentekijöiden kysely nuorille tutkijoille 2020–2021*. Helsinki: Tieteentekijät.

Tieteentekijät. 25.8.2021. Määräaikainen rahoitus ei korvaa pitkäjänteisiä panostuksia tutkimukseen. https://tieteentekijat.fi/maaraaikainen-rahoitus-ei-korvaa-pitkajanteisia-panostuksia-tutkimukseen/. Viitattu 31.8.2021.

Valtioneuvosto. 2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 2019. https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma Viitattu 31.8.2021.

Valtiovarainminsteriö. 2021. Ehdotus vuoden 2022 talousarvioksi. Valtion talousarvioesitykset (vm.fi) Viitattu 3.9.2021.